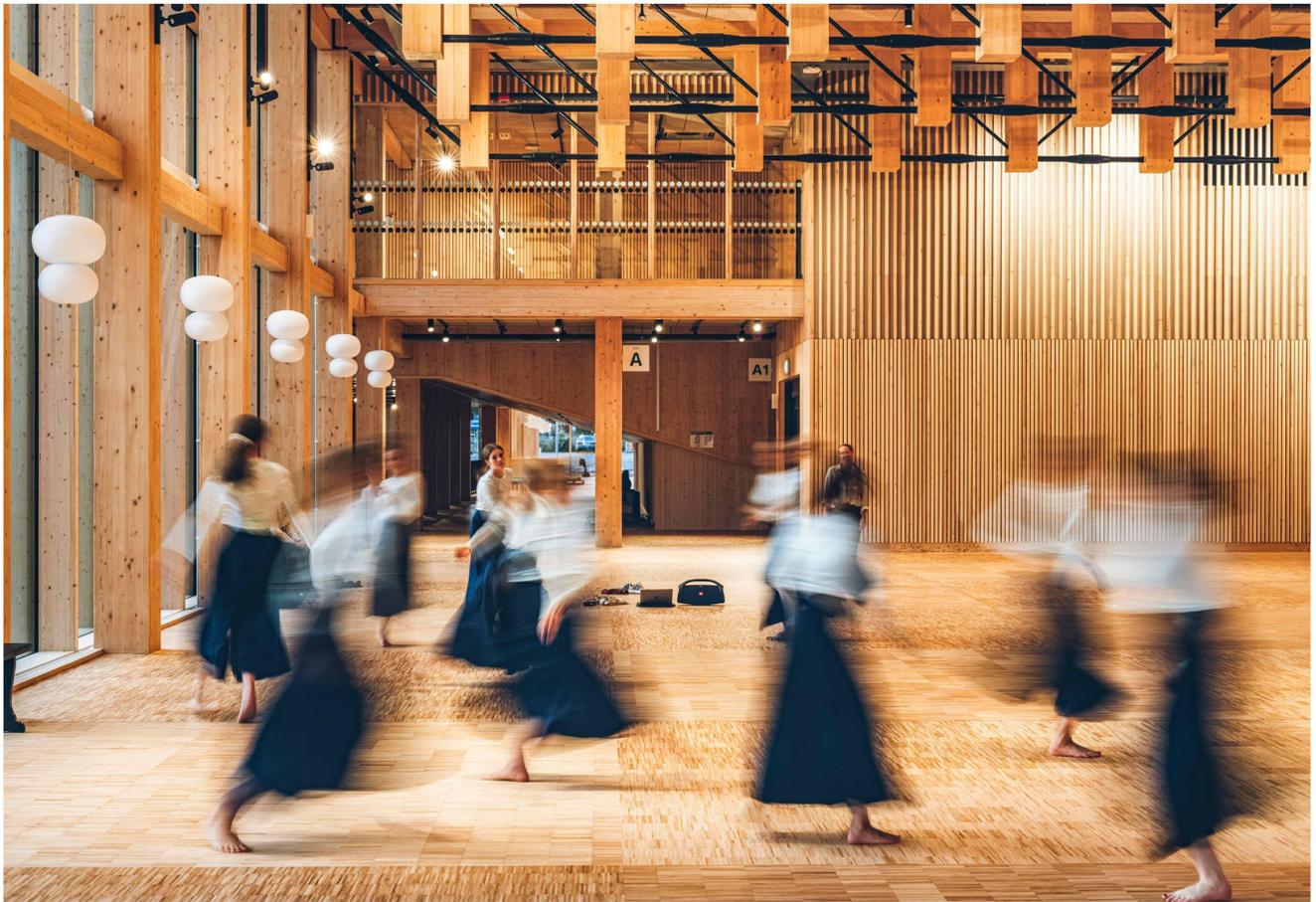

26. Svenska Dagbladet torsdag 9 september 2021

KULTUR

Kulturchef Lisa Irenius lisa.irenus@svd.se, Biträdande kulturchef Anders Q Björkman anders.q.bjorkman@svd.se, Kritikredaktör Anna Ångström scen@svd.se, Litteraturredaktör Madelaine Levy litteratur@svd.se, Idé- och samtidredaktör Elsa Westerstad elsa.westerstad@svd.se, Redaktör för kulturnyheter och kulturdebatt Josefin de Gregorio, josefin.degregorio@svd.se, kulturdebatt@svd.se, Konstredaktör Clemens Poellinger konst@svd.se, Filmredaktör Elias Björkman film@svd.se, Skivredaktör Knut Brunberg musik@svd.se

Fyra sorters trä bygger upp kulturhuset, framför allt gran och furu från skogarna i regionen. Foto: Jonas Westling/Sara kulturhus

Sara kulturhus. VÄLGJORT OCH STÅTLIGT – men finns det plats för experiment?

Det är onekligen av betydelse att visa på träets möjligheter, men det är också svårt att bryta våra tankemönster: narrativet om det högsta, största och snabbaste är fortfarande en säljande bild, även då det gäller klimatmedvetet byggande.

Recension | Arkitektur

Sara kulturhus
KANALGATAN, SKELLEFTEÅ

Joanna Zawieja
kultur@svd.se

När jag besöker Sara kulturhus har verksamheterna ännu inte flyttat in. Det är lördag och bygget av kulturhuset pågår för fullt sista veckorna före öppning. Här, mitt i Skellefteå, står nu en av världens högsta träbyggnader som en reslig fond till det centrala Torget.

Själva kulturhuset, döpt efter författaren Sara Lidman, fyller byggnadens lägre volymer med bibliotek, utställningsrum och flera ordentliga scenrum, medan höghusdelen rymmer ett hotell med tillhörande kafé, konferens, restauranger och spa.

Jag står i kulturhusets öppna foajé som blickar ut över Torget. Alla ytor omkring mig är av trä, inte minst de synliga stommarna. Det taktilla materialet skapar en varm karaktär och inbjuder till beröring. Fyra sorters trä bygger upp huset, framför allt gran och furu från skogarna i regionen. 20

våningar uppbyrta av en stomme i trä: det här huset står inte bara mitt i staden, utan också mitt i samhällsdebatten när cementen, skogsbruket och kulturens återstart diskuteras.

Många pekar ut träbyggandet som vägen framåt om byggbranschen ska lyckas minska sina koldioxidutsläpp, och fortsätta att bygga nytt. Om detta verkligen är det paradigmskifte som byggandet behöver återstår att se, mycket måste ännu lösas – inte minst frågan om skogsbruk och biodiversitet. En fråga Sara Lidman själv stred för på sin tid.

Sara kulturhus är ritat av White Arkitektkontor, efter vinst i en öppen arkitekttävling 2016. Kontoret driver en hållbarhetsprofil och har en portfolio med ett flertal välgjorda träbyggnader. Att det här höga trähuset står just i Skellefteå är inte en tillfällighet. Stadens träbyggnadsstrategi och de lokala leverantörerna möjliggjorde att visionen bar hela vägen.

Själv tänker jag att det onekligen är av betydelse att visa på träets möjligheter, men också att det är svårt att bryta våra tankemönster: narrativet om det högsta, största och snabbaste är fortfarande en säljande bild, även då det gäller klimatmedvetet byggande.

Scenerna är hjärtat i kulturhuset. Det är också de som gett

huset dess kubiska formspråk. Här finns en bredd av omsorgsfullt genomförda scenrum i varierande storlekar – den största med plats för 1200 sittande. Scenerna skapar nya förutsättningar för gästspel och för en bred parallell repertoar. De fasta kulturverksamheterna som flyttar in i kulturhuset är Västerbottens-teatern, Stadsbiblioteket, Skellefteå konsthall och Museum Anna Nordlander. Stadsbiblioteket är förträffligt placerat som en förlängning av huvudentrén. De övriga verksamheterna får antingen dela på lokaler eller boka in sig. Huset ska också rymma gästspel, ideella föreningar, amatörer och spontana händelser.

Men tillbaka till foajén – rummet som jag främst fastnar för. Om kulturhuset ska bli den

Sara kulturhus i Skellefteå är ritat av White Arkitektkontor. Foto: Jonas Westling/Sara kulturhus

levande mötesplats kommunen marknadsför så är det här nervtrådarna måste gå. Foajén är vidsträckt med kraftfulla pelare likt trädstammar och uppglasade fasader. Ett intrikat fackverk bär upp taket och möjliggör rummets stora spännvidd. Det här är ett inbjudande och ståtligt rum – rymden, värmen och detaljerna, som det massiva träräcket att luta sig mot. Träet gör något med huset. Alla ytor är likvärdigt behandlade, de representativa likväl som lastgången. Jag vill återbesöka de här rummen om tio, tjuo år. Se hur tiden och verksamheterna lämnat spår och hur ytorna åldrats med oss.

Från foajén nås kulturhusets scener och utställningsrum. En stor trappa med sittplatser leder ner till torgentrén och biblioteket. En annan passage kopplar till husets norra entré likt en gågata invändigt. I foajén och entrérummen finns potentialen till ett torg inomhus för invånarna att ta i anspråk. Men för att detta ska ske krävs mer än en byggnad. Hur kulturhuset organiseras och drivs är lika avgörande. Valet att samlokalisera en mängd verksamheter som tidigare varit utspridda över staden har under året debatterats och kritiserats, inte minst i Västerbottens-Kuriren och Norran.

Bland annat har Västerbottens-teatern framfört skarp kritik mot att de inte har en fast plats i huset för repetitioner, utan får tillträde till scenen först två veckor före premiär. De två konstinstitutionerna får nu dela på ett utställningsrum, tillsammans med kulturhusets egna produktioner, och bibliotekets yta har krympt med effekten att en fjärdedel av böckerna gallrats ut.

Samlokalisering är ett fen-

”
Omsorg och underhåll krävs om kulturen ska bli mer än ett underhållande inslag i hotell- och konferenscentret.

men i tiden, ofta marknadsfört i termer av optimering, effektivisering och synergier. Inte minst bland kulturinstitutioner härjar denna iver till samverkan, ofta med effekten att produktionsplatser rationaliseras bort och kulturens rum blir strömlinjeformade. Ägandet av huset, och med det hyresnivåerna, spelar också in här. Som det ser ut nu är det Samhällsbyggnadsbolaget som äger huset och hyr ut till kommunala Kulturhuset AB, som i sin tur hyr ut till hotellet och de olika verksamheterna.

Vad sker när kulturen centrali-

Mitt i Skellefteå står nu en av världens högsta träbyggnader. Foto: J Westling/Sara kulturhus

seras? När den fler? Blir den bredare? Var finns plats för experiment, utveckling och skitig produktion? Vilket konstnärligt utrymme finns kvar i huset? En oro har uttryckts från lokala kulturutövare att huset inte rymmer dem.

Det finns som nämnt ett hotell här också. Det består av 205 rumsmoduler i massivt trä, fabriksbyggda i en regional fabrik och sedan staplade på varandra. Rummen är fina och vyerna hisnande. Hotellet kommer att funka fint, men de intressanta rumsligheterna i bygget är kulturhusets. De som förlänger stadens väv och vill koppla upp sig mot dess nerver.

Arkitekturen har skapat ett kraftfullt och omhändertagande ramverk. Akustiken, materialiteten och rumsligheterna är inbjudande att vistas i. Det finns en generalitet i kulturhusets rum som möjliggör en bred användning, och ett möjligt framtida förändrat nyttjande den dagen andra hyresgäster blir aktuella.

Huset har potential att skapa plattform till en "levande" gemensam plats, men för att den visionen ska bli till verklighet måste organisationen, och ekonomin, bära. Det krävs öppenhet för att tillåta oväntade aktiviteter. Bokningssystem måste tillgängliggöras, slitage accepteras, städningen hålla, hyresnivåerna anpassas och förvaltningen orka med allt grus i maskineriet som tillkommer när man bjuder in invånare i ett hus. Omsorg och underhåll krävs om kulturen ska bli mer än ett underhållande inslag i hotell- och konferenscentret.

Joanna Zawieja är arkitekt och kritiker.

Pappa Spears: Britney bör få testa på egen hand

Britney Spears pappa Jamie Spears har bett domstolen i Los Angeles att avsluta förmyndarskapet över artisten och hänvisar till förändrade omständigheter.

"Om fröken Spears vill avsluta förmyndarskapet och tror att hon klarar att ta hand om sig själv så tycker herr Spears att hon ska få den möjligheten", står det i dokumenten som pappa Spears har lämnat till domstolen.

Britney Spears har sedan i juni kämpat för att bli fri från sin pappa Jamie Spears förmyndarskap. **TT-Reuters**

HBO Max hit i oktober

Tv-tjänsten HBO Max lanseras i Sverige 26 oktober, meddelar ägaren Warner Media. Innehåll från HBO, Max Originals, DC-universum, Warner Bros och Cartoon Network hamnar därmed i en och samma tjänst även i Sverige. Norden och Spanien är först ut i den europeiska lanseringen medan andra länder får vänta till nästa år.

Hur övergången från gamla tjänsten HBO Nordic ska gå till exakt är inte helt tydligt. Enligt ett pressmeddelande ska "HBO Max vara tillgängligt för nya kunder liksom för befintliga HBO Nordic-kunder". **TT**

”
Jag växte upp med Melodifestivalen och att jag ska få leka Kristian Luuk är skitkul.

Oscar Zia berättar för TT om sina känslor för Mello – som han ska leda 2022. Tidigare i år fick han leda ett avsnitt, och han har också tävlat tre gånger, senast 2016 när han slutade på en andraplats i finalen med bidraget "Human". **TT**

Teatern är tillbaka!

I och med de lättade restriktionerna släpper flera teatrar fler biljetter till sina föreställningar. På SvD.se hittar du en guide till det SvD Kultur tycker är det bästa som spelas just nu – till exempel "The sound of music" på Malmö Opera (bilden) – och premiärerna som vi ser fram emot. **SvD.se/a7v697**

GP-käsör får årets Jolopris

Kristian Wedel, kåsör i Göteborgs-Posten, får Jolopriset för 2021. "Kristian Wedels frändskap med Jolo märks redan i klädstilen – och ännu mer i förmågan att flanera i tid och rum med alla sinnen nyfikat påkopplade. Läsaren bjuds in till en vandring mellan vardagliga intryck och förunderliga fakta, oavsett om det gäller Marstrand eller Manhattan", lyder juryns motivering.

Priset på 10 000 kronor delas ut av Jolosällskapet till minne av journalisten och författaren Jan Olof Olsson, som skrev under signaturen Jolo. **TT**